

Костянтина Костянтиновича Романова, вважається видатним твором російського портретного живопису другої половини XIX ст.

Посилання

1. Модзалевський В.Л. Малоросійський Родословник [Т. 2], Е – К., 1910. – 746 с.
2. Горленко В.Шевченко – живописець и гравер // Киевская старина. – 1893. – № 4. – С. 134.
3. Исаенко М.Батурин, местечко Черниговской губернии // Черниговские губернские ведомости. – 1860. – № 11. – С. 76.
4. Батурин: сторінки історії / Упорядник Коваленко О.Б. – Чернігів., 2009. – С.197-199.
5. Огієвська Р.І. Власник батуринської садиби В.П. Кочубей // Сівєрщина в історії України: збірник наукових праць. – Київ – Глухів, 2012. – С. 279-281.
6. Моисеева М.Л. Петр Аркадьевич Кочубей и его коллекция минералов в собрании минералогического музея им. А.Е. Ферсмана // Новые данные о минералах. – М., 2003. – Вып. № 38. – С. 89-97.

Дробязко Н.В. Жизненный путь владельца батуринской усадьбы П.А. Кочубей

В статье раскрывается жизненный путь и деятельность П.А. Кочубея на основе исторических материалов.

Ключевые слова: *Петр Аркадьевич Кочубей, преподаватель, парк, музей, минералог, владелец.*

Drobiazko N.V. The lifetime of P.A. Kochubei – the owner of Baturyn estate

On the basis of the historical sources the lifetime and activity of P.A. Kochubei is revealed in the article.

Key words: *Petro Arkadiiovych Kochubei, teacher, park, museum, mineralogist, owner.*

01.03.2013 р.

УДК 94(477) «18/19»:726.82

Н.М. Дробязко

МІСЦЯ, ДЕ ЗНАЙШЛИ ВІЧНИЙ СПОКІЙ ПРЕДСТАВНИКИ РОДИНИ КОЧУБЕЇВ

На основі історичних документів у статті досліджуються місця поховання родини Кочубеїв та їх доля на сьогоднішній день.

Ключові слова: *Кочубеї, поховання, церква, пам'ятний знак.*

Темою нашого дослідження є поховання нащадків В.Л. Кочубея в селах Дубовичі, Ярославець та Кинашівка, до яких упродовж 2011-2012 рр. науковцями НІКЗ «Гетьманська столиця» були здійсненні науково-етнографічні експедиції.

25 червня 2012 р. наукові співробітники заповідника провели експедицію до с. Дубовичі Кролевецького району Сумської області. Його доля тісно пов'язана з родиною Кочубеїв. Так за універсалом гетьмана І.Мазепи від 20 листопада 1687 р. В. Кочубей отримав село у своє володіння

[1, 527]. До 1743 р. Дубовичами та хутором Ретик володів його син – полтавський полковник Василь Кочубей (1660-1747 рр.). Він заповів Дубовичі своєму сину Василю (1728-1791 рр.).

Василь Васильович Кочубей – бунчуковий товариш, з 1772 року – глухівський ватажок дворянства, пізніше – статський радник. Він дбав про розвиток та розбудову успадкованого від батька села Дубовичі, виділив кошти на храм Різдва Пресвятої Богородиці, будівництво якого розпочалося у 1777 р., а освячення – в 1783 р.

Деякі представники родини Кочубеїв були поховані з усіма почестями біля цього храму. У праці П. Павловича «Село Дубовичи имение Варвары Васильевны Кочубей Глуховского уезда, Черниговской губернии» зазначено розташування їхніх гробниць. Ліворуч від парафіяльної паперті покоїться прах Василя Васильовича Кочубея (1728-1791 рр.), праворуч – Василя Васильовича Кочубея (1750-1800 рр.), поряд – Єлизавети Василівни Кочубей (1744-1800 рр.). У самій церкві похований Василь Васильович Кочубей (1784-1844 рр.) та його дружина Варвара Миколаївна Кочубей-Рахманова (1793-1815 рр.), а також Семен Васильович Кочубей (1725-1779 рр.) та онука Єлизавети Василівни Єлизавета Михайлівна Скоропадська (1800-1823 рр.) [2, 61].

В роки радянської влади (приблизно в 1918 р.) церква була знищена. На сьогоднішній день на місці, де стояв храм, побудована загальноосвітня школа, в якій навчаються сільські діти [3]. У 2012 р. на кошти меценатів біля школи був установлений пам'ятний знак, на якому вказані імена всіх вище перерахованих представників родини Кочубеїв.

У Дубовичах, окрім парафіяльної, були ще дві церкви, побудовані на кошти Василя Васильовича Кочубея (1829-1878 рр.). Одна з них – Успенська, інша – дворова церква Вознесіння Господнього, яка знаходилася поряд з будинком Кочубеїв і стала їх усипальницею.

В нижньому ярусі, у гробницях дворової церкви, були поховані Василь Васильович Кочубей (1829-1878 рр.), його перша дружина Надія Михайлівна Кочубей (Маркович) (1837-1862 рр.) та їхній син Василь (1857-1858 рр.), а також діти В.В. Кочубея (1829-1878 рр.) від другої дружини Марії Іванівни Драгневич (1848-? рр.) – Марія (1861-1867 рр.), біля церкви – Олена (1873-1874 рр.) [2, 61]. У 1917-1918 рр. церкву та склеп було розібрано, але про його існування і до сьогодні нагадує заглибина поряд з будинком Кочубея.

25 жовтня 2012 р. на місці дворової церкви Вознесіння Господнього коштом місцевого населення та меценатів встановлено хрест, який освятив єпископ Конотопський і Глухівський Роман.

Неподалік від Дубовичів знаходиться інший родовий масток Кочубеїв – с. Ярославець Кролевецького району Сумської обл., до якого 19

січня 2012 р. здійснили свою експедицію наукові співробітники заповідника. Сім поколінь Кочубеїв були власниками Ярославця. Вони перетворили його в свою улюблену садибу. На території маєтку стояла Благовіщенська церква, збудована коштом Федора Васильовича Кочубея (?-1729 р.) – сина генерального судді. Але від споруд Кочубеїв на сьогоднішній день лишилось лише дві будівлі: одна перебудована – колишній флігель, інша – будинок другої дружини Василя Аркадійовича, графині Марії Олексіївни Капніст (1848-1925 рр.). Біля нього знаходився родинний склеп [4].

З «Малороссийского родословника» В.Л. Модзалевського нам стало відомо, що у 1815 р. в цьому склепі була похована дружина Василя Васильовича Кочубея (1728-1791 рр.) Марфа Дем'янівна Оболонська (бл. 1736-1815 рр.), донька Василя Васильовича Кочубея (1784-1844 рр.) та Варвари Миколаївни Рахманової (?-1846 рр.) Олена Василівна Кочубей (1824-1899 рр.) (в заміжжі Ребіндер).

У 1897 р. в своєму маєтку помер Василь Аркадійович Кочубей (1826-1897 рр.) – крелевський предводитель дворянства. Дані про його смерть записані у метричній книзі Державного архіву Сумської області «Церкви Глуховського уезда Черниговской губернии». У розділі «Записи метрической книги 1897 года, часть III, о умерших» указано, що Василь Аркадійович пішов із життя вересня 1897 р. на 71 році від запалення легенів, а похований 28 вересня у парку біля родового маєтку. Службу за упокій здійснив священник о. Андрій Случевський з псаломщиком Василем Терновським [5, арк. 180].

В роки радянської влади (1917-1918 рр.) склеп був зруйнований, а в 2009 р. на його місці сільська громада встановила пам'ятний знак з написом: «Прохожий, зупинись, схили коліна над землею, бо тут поховані були нащадки славних Кочубеїв... Кочубеї зробили значний внесок в розвиток нашого краю (1687-1917)». На освяченні пам'ятного знаку були присутні нащадки Кочубеїв, які в цей час навідалися до с. Ярославець з Бельгії, – Петро Васильович (1937 р.н.) з дружиною Оленою Вікторівною [4].

Ще один масток Кочубеїв знаходився у с. Кинашівка Борзнянського району Чернігівської області, який науковці заповідника відвідали 3 липня 2012 р. Історія садиби розпочинається від полтавського полковника Василя Васильовича Кочубея (бл. 1680-1743 рр.). Універсалом від 14 грудня 1708 р. гетьман Іван Скоропадський надав у володіння В.В. Кочубею с. Кинашівку в Борзнянській сотні Ніжинського полку. Останній дане село з двором, греблею та млином заповів молодшому сину Петру [1, 529].

Про Петра Васильовича Кочубея (?-1769 р.) збереглося мало відомостей. В.Л. Модзалевський зазначає, що він «5 октября 1762 г. получил универсал Генеральной Войсковой Канцелярии об определении его в службу бунчуковым товарищем» [1, 535].

Пам'ятний знак, який встановлений на місці храму Різдва Пресвятої Богородиці в с. Дубовичі. Фото 2012 р. з архіву НІКЗ «Гетьманська столиця»

Пам'ятний знак, який встановлений на місці склепу родини Кочубеїв у с. Ярославець. Фото 2012 р. з архіву НІКЗ «Гетьманська столиця»

Аркадій Васильович Кочубей у «Сімейній хроніці» підтверджує, що Петро Васильович був бунчуковим товаришем при гетьмані К.Г. Розумовському, а пізніше брав участь у семилітній війні з Пруссією.

Пам'ятні знаки, встановлені на місці поховання Кочубеїв у с. Згурівка. Фото надані відділом культури і туризму Згурівської районної державної адміністрації

Не був одружений і не мав дітей. Помер Петро Васильович 23 липня 1769 р., похований біля церкви в с. Кинашівка [6, 9].

Інформації про церкву майже не збереглося. Відомо, що на території маєтку була побудована дерев'яна церква (на жаль, її назва не збереглася). Пізніше, з невідомих причин, Михайло Миколайович Кочубей (1863-1935 рр.) переніс храм в Ічню, а на його місці збудував нову цегляну Михайлівську церкву. В 1936-1937 рр. церкву в с. Кинашівка розібрали. На сьогоднішній день ніяких пам'ятних знаків на цьому місці не встановлено.

Село Згурівка сучасної Київської області перейшло у власність Аркадія Васильовича Кочубеїв (1790-1878рр.) як посаг за дружиною Софією Миколаївною В'яземською (1798-1834 рр.). Згурівка стала центром маєтностей родини, де господар започаткував чудовий парк. Пізніше спадкоємцем садиби став його син, Петро Аркадійович Кочубей (1825-1892 рр.) – дійсний статський радник, таємний радник, почесний член Імператорської Академії Наук.

Завдяки співпраці з відділом культури і туризму Згурівської районної державної адміністрації наукові співробітники заповідника отримали історичний матеріал про долю поховань Кочубеїв на згурівській землі. З'ясувалося, що Петро Аркадійович помер 23 грудня 1892 р. і був похований в парку, на великій галявині, обсаженій липами. Через два роки поряд поховали і його дружину, Варвару Олександрівну Кушельову-Безбородько (1829-1894рр.). Згурівський парк нині – пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення.

Після смерті П.А. Кочубея власником Згурівки став його син Василь Петрович. За бажанням господаря, неподалік від могил батьків, було побудовано будинок лісничого, який і наглядав за похованнями. До того ж біля поховань він мріяв побудувати церкву, але задум не здійснився.

В 30-х роках ХХ ст. грабіжники зруйнували та пограбували могили власників згурівського маєтку. Але, пам'ятаючи добрі справи Кочубеїв, місцеві жителі відразу відремонтували пам'ятники, які до цього часу стоять в парку і нагадують про історичне минуле краю. За ними доглядають парафіяни місцевого Спасо-Преображеного храму, настоятелі якого вже не один рік намагаються здійснити задум Василя Петровича Кочубея – побудувати церкву.

Поховання нащадків генерального судді В.Л. Кочубея – це невід'ємна частина історії нашого краю. Своєю працею Кочубеї внесли великий вклад у розвиток та розбудову маєтків, парків та сакральних споруд. Більшість поховань відомої родини була знищена та пограбована в роки радянської влади. Сьогодні на місці зруйнованих склепів встановлюють пам'ятні знаки та доглядають за ними.

Посилання

1. Модзалевський В.Л. Малоросійський Родословник [Т.2], Е – К. – К., 1910. – 746 с.
2. Гурба В.Г. Дубовичі історико-краєзнавчий нарис. – К., 2012. – 279 с
3. Документи – спогади старожилів за 2012 р. Гурби Віктора Григоровича № 204 від 25.06.2012 р.
4. Документи – спогади старожилів за 2012 р. Білик Наталії Миколаївни № 191 від 19.01.2012 р.
5. Державний архів Сумської області, ф. Р – 1190, кн. 26, ч. 1, оп. 1, спр. 17.
6. Сімейна хроніка. Записки Аркадія Васильовича Кочубея 1790-1873. – С.-Петербург: Типографія бр. Пантелєєвих. – Казахстан. – 1890. – № 83. – 314 с.

Дробязко Н.Н. Места, где нашли вечный покой представители семейства Кочубеев

На основании исторических документов в статье исследуются места погребений семейства Кочубеев и их судьба на сегодняшний день.

Ключевые слова: Кочубеи, погребение, церковь, памятный знак.

Drobiazko N.M. The places of the eternal peace of the Kochubeis family

The article deals with the burial places of the Kochubeis family and their condition nowadays. The research is made on the basis of the historical documents.

Key words: the Kochubeis, burial place, church, memorable sign.

01.03.2013 р.